

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2006:23

*Lausunnot todistajantukityöryhmän
mietinnöstä*

Tiivistelmä

*Lausunnot todistajantukityöryhmän
mietinnöstä*

Tiivistelmä

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
15.9.2006

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä	
Juho Martikainen		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 31.3.2005	
Julkaisun nimi Lausunnot todistajantukityöryhmän mietinnöstä Tiivistelmä			
Julkaisun osat			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Todistajatuki-työryhmä luovutti mietintönsä 31. maaliskuuta 2006. Mietinnössä ehdotettiin oikeudenkäynnin todistajan aseman parantamista useilla toimenpiteillä. Esimerkiksi todistajan asemasta tulisi tiedottaa entistä tehokkaammin koulutuksen yhteydessä ja erityisesti esitutkinnan kuluessa ja ennen oikeudenkäyntiä todistajan tulisi saada tietoa asian etenemisestä. Myös Rikosuhripäivystyksen järjestämää todistajantukitoimintaa tulisi olla saatavilla koko maassa.</p> <p>Mietinnöstä pyydettiin lausunnot 31 taholta. Lausunnon antoi 19 tahoa.</p> <p>Valtaosa lausunnonantajista kannatti työryhmän ehdotuksia todistajan aseman parantamiseksi. Lausunnoissa ehdotettiin, että todistajan asemasta tiedottamista voisi toteuttaa entistä laajemmin muun muassa oikeuslaitoksen www-sivuilla sekä asianajajien, kansalaisjärjestöjen ja yleisen terveydenhuollon toiminnassa. Monissa lausunnoissa katsottiin, että mietinnössä ei ole huomioitu riittävästi tiettyjen erityisryhmien kuten lasten ja seksuaalirikosasioiden asianomistajien tarpeita todistajana. Muutamassa lausunnossa todettiin, että julkisen vallan tulisi järjestää todistajantukitoimintaa, että todistajan tukeminen pystyttäisiin turvaamaan tasapuolisesti ja suunnitelmallisesti kaikille.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) Todistaja, asianomistaja, todistajantuki.			
Muut tiedot tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 2/61/2005, OM029:00/2005			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2006:23		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-410-0
Kokonaissivumäärä 15	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIE MINISTERIET

Utgivningsdatum
15.9.2006

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Sammandrag av utlåtanden	
Juho Martikainen		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes 31.3.2005	
Publikation (även den finska titeln) Utlåtanden om betänkandet av arbetsgruppen för vittnesstödet. Sammandrag (Lausunnot todistajantukityöryhmän mietinnöistä. Tiivistelmä)			
Publikationens delar			
Referat			
<p>Arbetsgruppen för vittnesstödet överlämnade sitt betänkande den 31 mars 2006. I betänkandet föreslogs att rättegångsvittnets ställning förbättras med flera åtgärder. T.ex. bör det informeras om vittnets ställning effektivare än i dag i samband med utbildningen och speciellt under förundersökningen och före rättegången bör vittnet få veta hur ärendet framskrider. Vittnesstödverksamheten som ordnas av Brottsofferjouren skall vara tillhanda i hela landet.</p> <p>Av betänkandet begärdes ett utlåtande av 31 parter av vilka 19 yttrade sig.</p> <p>Flertalet av remissinstanserna stödde arbetsgruppens förslag som syftade till att förbättra vittnets ställning. I utlåtandena föreslogs att informationen om vittnets ställning kunde ske bl.a. på rättsväsendets webbsidor samt i advokaternas, medborgarorganisationernas och den allmänna hälsovårdens verksamhet i större utsträckning än nu. I flera utlåtanden ansågs det att vissa specialgruppers, såsom barns och målsägandenas i sexualbrottmålen, behov som vittne inte har beaktats tillräckligt väl i betänkandet. I några utlåtanden konstaterades att det allmänna skall ordna vittnesstödverksamheten så att stödet till vittnet kan tryggas jämlikt och planmässigt för alla.</p>			
Nyckelord Vittne, målsägande, vittnesstöd			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren) JM 2/61/2005, JM029:00/2005			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2006:23		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-410-0
Sidoantal 15	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

Sisällysluettelo

<u>1</u>	<u>Todistajantuki-työryhmän ehdotukset.....</u>	<u>2</u>
<u>2</u>	<u>Lausunnonantajat.....</u>	<u>2</u>
<u>3</u>	<u>Mietinnöstä annetut lausunnot.....</u>	<u>3</u>
	<u>3.1 Yleistä työryhmän mietinnöstä.....</u>	<u>3</u>
	<u>3.2 Tukitoimien saatavuudesta tiedottaminen.....</u>	<u>5</u>
	<u>3.2.1 Viranomaiset ja asianajajat.....</u>	<u>5</u>
	<u>3.2.2 Koulutus.....</u>	<u>6</u>
	<u>3.3 Esitutkinnan kulusta tiedottaminen.....</u>	<u>7</u>
	<u>3.4 Poliisin ja syyttäjän yhteistyö.....</u>	<u>7</u>
	<u>3.5 Tukitoiminnan järjestäminen.....</u>	<u>8</u>
	<u>3.6 Todistajien tilat.....</u>	<u>9</u>
	<u>3.7 Muuta työryhmän mietinnöstä.....</u>	<u>9</u>
<u>4</u>	<u>Lausuntojen keskeisiä huomioita.....</u>	<u>10</u>

1 Todistajantuki-työryhmän ehdotukset

Oikeusministeriö asetti 4. huhtikuuta 2005 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus valtakunnallisesti toteutettavaksi ja yhtenäisesti organisoiduksi todistajantukiohjelmaksi yhteistyössä Rikosuhripäivystyksen ja viranomaisten kanssa. Työryhmä otti nimekseen todistajantuki-työryhmä. Työryhmä luovutti mietintönsä 31. maaliskuuta 2006, jonka jälkeen mietinnöstä on pyydetty lausunnot.

Mietinnössä on tehty useita toimenpide-ehdotuksia, joilla parannettaisiin todistajan tietoisuutta oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä mahdollisuudesta saada tukea. Nykyistä lainsäädäntöä työryhmä pitää riittävänä todistajan tukemiseen.

Työryhmän keskeiset ehdotukset ovat seuraavat:

- todistajan asemasta tiedotettaisiin ajantasaisilla esitteillä ja todistajankutsun mukana jaettaisiin tiedote mahdollisuudesta saada todistajantukea
- todistajan asemaa käsiteltäisiin peruskouluissa ja lukiossa oikeuskasvatuksen yhteydessä, varusmiespalveluksen yhteiskuntakoulutuksen yhteydessä ja poliisin ja syyttäjien koulutuksessa
- poliisin ja syyttäjän yhteistyön kehittämisessä huomioitaisiin todistajan asema
- esitutinnan lopettamisesta ilmoitettaisiin myös todistajalle
- käräjäoikeuksiin järjestettäisiin yhteyshenkilö hoitamaan todistajan tukitoimintaan liittyviä käytännön asioita
- käräjä- ja hovioikeuksiin järjestettäisiin erillinen odotustila todistajille sekä erillinen tila pelkäävän todistajan kuulemista varten
- Rikosuhripäivystyksen ja sen todistajantukitoiminta valtakunnallistettaisiin.

2 Lausunnonantajat

Lausunnonantajia oli 19. Lausunnon antoi viisi ministeriötä tai ministeriön osastoa, kuusi muuta viranomaista sekä kahdeksan yhdistystä.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto
 Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto
 Puolustusministeriö
 Sisäasiainministeriö
 Sosiaali- ja terveysministeriö

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos
 Oulun kihlakunnan poliisilaitos
 Stakes
 Turun käräjäoikeus
 Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
 Valtakunnansyyttäjänvirasto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 Pelastakaa Lapset ry
 Raha-automaattiyhdistys
 Raikauskriisikeskus Tukinainen
 Rikosuhripäivystys
 Suomen Asianajajaliitto
 Suomen Sovittelun Tuki ry
 Unioni Naisasialiitto Suomessa ry

3 Mietinnöstä annetut lausunnot

3.1 Yleistä työryhmän mietinnöstä

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto, oikeusministeriön oikeushallinto-osasto, puolustusministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos, Turun käräjäoikeus, Pelastakaa Lapset ry, Rikosuhripäivystys ja Suomen Asianajajaliitto kannattavat ehdotettuja toimenpiteitä.

Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto pyrkii omalta osaltaan edistämään työryhmän ehdotuksia todistajan aseman parantamiseksi.

Sisäasiainministeriö toteaa, että kaikilla viranomaisilla tulee olla valmius antaa todistajille tarvittavaa tukea.

Sosiaali- ja terveysministeriön mielestä mietinnössä olisi tullut pohtia laajemmin erityisesti alaikäisen asemaa todistajana tai asianomistajana tuomioistuimissa. Työryhmän tarkastelua olisi ollut hyvä laajentaa myös todistajan asemaan hallintotuomioistuimissa. Erityisesti alaikäisillä voi olla tuen tarvetta muun muassa lastensuojeluasioita käsiteltäessä.

Oulun kihlakunnan poliisilaitos pitää tärkeänä, että pystyttäisiin hahmottamaan ne juttuluokat, joiden käsittelyssä todistajantukea tarvitaan ja joissa sitä pyrittäisiin järjestelmällisesti antamaan. Esitutkintaviranomaiset pystyvät hyvin arvioimaan jo esitutkinnan perusteella, missä yksittäisissä tapauksissa todistajantukeen tulisi kiinnittää huomiota.

Stakes kiinnittää huomiota siihen, että työryhmän toimenpide-ehdotuksista puuttuu monelta osin tarvittavat ja välttämättömät konkreettiset ehdotukset. Erityisen vakavien rikosten oikeuskäsittelyn todistamistehtävien yhteydessä todistajan tukemiseen tarvitaan huolellisesti ennalta valmisteltuja toimenpiteitä niin ennen todistamistehtävää kuin erityisesti todistamisen päättymisen jälkeen. Jälkihuoltoon tulee kiinnittää huomiota vähintäänkin samassa määrin kuin todistajan aseman turvaamiseen ennen todistamistehtävää.

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan rikosprosessin kaikissa vaiheissa lähtökohdaksi pitäisi ottaa se, että todistaminen on arvokasta ja todistajan kohtelu sen mukaista. Vastuu todistajien tuesta on kaikilla viranomaisilla, mutta tuomioistuimella on viimekätinen vastuu tuen antamisesta.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto pitää todistajan ja todistelutarkoituksessa kuultavan asianomistajan tuen parantamista tarpeellisenä. Todistajan ja todistelutarkoituksessa kuultavan asianomistajan tuen tarve on korostunut erityisesti todistajan tai kuultavan asianomistajan ollessa alaikäinen, perheen piirissä tapahtuneissa rikoksissa ja vakavissa rikoksissa. Todistaminen oikeudenkäynnissä on usein henkilölle ainutkertainen tai ainakin hyvin harvinainen tapahtuma, minkä vuoksi todistajien tukeminen on otettava huomioon kaikkien rikosasioiden yhteydessä.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto korostaa viranomaisaloitteisuutta todistajien tukemisessa. Todistajalla ei ole useinkaan tietoa todistajan asemasta ja todistajan tuesta, joten viranomaisen rooli tiedottamisessa ja tuen aktiivisessa järjestämisessä korostuu. MLL esittää, että rikosprosessissa alle 18-vuotiaiden todistajien ja asianomistajien tukeminen selvitetään aina viranomaisen aloitteesta ja että tämä viranomaisvelvoite kirjataan lainsäädäntöön.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen huomauttaa, ettei mietinnössä kiinnitetä huomiota todistajien ja asianomistajana kuultavien erilaiseen asemaan, vaikka toimenpide-ehdotukset koskevat periaatteessa molempia. Pääsääntöisesti asianomistaja on koko pääkäsittelyn ajan istuntosalissa kuten vastaajakin. Esimerkiksi seksuaalirikosten asianomistajille käytäntö voi olla hyvin traumaattinen ja vaikeuttaa kuntoutumisprosessia. Tukinainen ehdottaakin, että seksuaalirikosten uhreille annettaisiin mahdollisuus olla oikeussalissa vain välttämätön aika.

Rikosuhripäivystys näkee tarvetta tavallisille rikosasian todistajaksi joutuneille kansalaisille kohdenetun todistajan tuen kehittämiseen Suomessa. Työryhmän mietintö antaa jossain määrin liian myönteisen kuvan todistajan tuen nykytilanteesta Suomessa. Monessa tapauksessa käytännön tuki riippuu liiaksi siitä, miten tärkeänä todistajan kohtaava virkamies pitää todistajan tukemista ja tämän yksilöllisten tarpeiden huomioimista.

Rikosuhripäivystys huomauttaa, että mietinnössä on jäänyt liian vähälle huomiolle todistajan tuen erityinen merkitys erityistarpeita omaaville todistajille, kuten lapsille, vanhuksille tai ulkomaalais- taustaisille. Mietinnöstä puuttuvat myös toimenpide-ehdotusten aikataulut. Jokaisen ehdotuksen osalta tulisi lisäksi tehdä toiminta- ja taloussuunnitelma, jonka perusteella tarvittava rahoitus tulisi osoittaa valtion varoista.

Suomen Sovittelun Tuki ry:n mielestä tukipalveluja tulisi kohdentaa myös hallinto-oikeuksiin, koska hallinto-oikeuksissa ei ole lainkaan haastemiehiä tai muuta vastaavaa käräjapäivystäjiin verrattavaa henkilökuntaa, joka neuvoisi todistajaa oikeudenkäyntiin liittyvissä asioissa. Erityisesti ulkomaalaisten todistajien osalta todistajan tukipalvelun kehittäminen olisi tärkeää, koska heille Suomen oikeusjärjestelmä on usein täysin vieras.

Unioni Naisasialiitto Suomessa ry pitää erittäin tärkeänä sitä, että todistajien asemaan paneudutaan parantamalla tukitoimintaa. Mietinnöstä puuttuu kuitenkin lähes täysin sukupuolinäkökulma. Tukitoiminnan suunnittelussa olisi otettava huomioon naisten erityiset tarpeet todistajin. Myös todistajan ikä ja etninen tausta asettavat tukitoiminnalle haasteita. Tällaisten todistajien tukemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

3.2 Tukitoimien saatavuudesta tiedottaminen

3.2.1 Viranomaiset ja asianajajat

Puolustusministeriö katsoo, että myös puolustusvoimissa esitutkintaa suorittavilla tahoilla tulee olla valmiudet tiedottaa todistajan tukipalveluista.

Sisäasiainministeriö ehdottaa, että todistajan asemasta kertovia esitteitä tulisi olla esimerkiksi poliisilaitoksissa lupahallinnon toimipisteissä ja odotusauloissa sekä muissa tiloissa, joihin yleisöllä on vapaa pääsy. Lisäksi ajantasaisia esitteitä tulisi olla kuulusteluja suorittavilla tutkijoilla tai kuulusteluhuoneissa.

Oulun kihlakunnan poliisilaitos pitää merkittävänä todistajantukikeinona sekä todistajiin että epäiltyihin kohdistettavaa tiedottamista ja valistamista. Todistajille annettaisiin kuulustelujen yhteydessä riittävä tieto todistajantukimahdollisuuksista ja tarvittaessa todistajansuojelutoimenpiteistä. Tiedottamista tulisi tarvittaessa jatkaa tukihenkilön tai esimerkiksi syyttäjän toimesta ja niin kauan kuin syyteharkinta ja oikeudenkäynti kestävät. Epäilyille puolestaan tulisi tehdä selväksi mitä seuraamuksia todistajan ahdistelusta on.

Turun käräjäoikeus esittää, että todistajille lähetettävään kutsuun liitettäisiin aina lyhyt ajantasainen tiedote todistajan asemasta, tehtävistä ja oikeuksista. Todistamisen merkityksestä tulisi myös tiedottaa yleisesti, että todistaminen koettaisiin kansalaisvelvollisuudeksi eikä välttämättömäksi pahaksi.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunnan mielestä todistajan asemasta tiedottamisessa paras keino on se, että poliisi jakaisi todistajan oikeuksia ja velvollisuuksia käsittelevän esitteen suoraan todistajalle kuulustelujen yhteydessä. Tällöin kuulusteltava voisi samalla esittää mahdolliset kysymyksensä suoraan kuulustelijalle.

Valtakunnansyyttäjänvirasto ehdottaa, että todistajaa tulisi esimerkiksi tiedoksiantotapahtuman yhteydessä annettavan esitteen avulla opastaa oikeuksistaan, velvollisuuksistaan, tukipalvelumahdollisuuksista ja todistamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä. Todistajaa tulee lisäksi ohjeistaa näistä seikoista jo esitutkinnassa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ei pidä riittävänä, että esitteiden olemassaolosta vain tiedotetaan ja esitteiden esillepanoa parannetaan. MLL:n mielestä sekä todistajan että todistelutarkoituksessa kuultavan asianomistajan oikeuksista ja velvollisuuksista tarvitaan omat erilliset esitteet, jotka annetaan kyseisille henkilöille viimeistään oikeudenkäyntikutsun yhteydessä. Oikeuslaitoksen www-sivut tarjoavat myös hyvän mahdollisuuden tiedottamiseen, mutta internet-tiedotus ei korvaa esitetiedotusta.

Raha-automaattiyhdistys pitää olennaisena, että todistajantukipalveluita tarjoavat järjestöt kehittävät itse omaa toimintaansa. Tämä koskee myös järjestöjen viestintä- ja tiedotustoimintaa.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen esittää, että todistamisesta annettaisiin valtakunnallisina tietoiskuihin tietoa kansalaisille selkokielellä. Lisäksi rikosilmoituksen tekemisen yhteydessä poliisi tiedottaisi asiasta uhrille ymmärrettävällä tavalla sekä suullisesti että kirjallisen tiedotteen muodossa.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että todistajantukitoiminnan kohderyhmästä huomattava osa on asianajajien asiakkaita tai tulee oikeudenkäyntiin todistajaksi asianajajan kutsumana. Tällöin on selvä, että asianajaja joutuu ja hänen tuleekin selvittää todistajalle miten asia etenee ja miten asia oi-

keudessa käsitellään. Asianajajat voivat siis myös tahollaan levittää tietoa niistä tukitoimista, joita todistajalla on saatavilla.

Suomen Sovittelun Tuki ry:n mielestä todistamista koskevan esitteen ja Todistajan tuki -puhelimien yhteystietojen saatavuus rikosprosessin alkuvaiheessa poliisilta sekä todistamista koskevien ohjeiden liittäminen kärjäoikeuden kutsuun mahdollistavat todistajalle riittävän varhaisen avun ja tuen saannin. Muutenkin esitteitä tulee olla saatavissa mahdollisimman laajasti eri viranomaisissa. Todistajalle lähetettävään kutsuun voitaisiin lisätä www-osoite, jonka avulla todistaja voisi itse löytää todistamista ja oikeudenkäyntiä koskevat esitteet sähköisessä muodossa.

Unioni Naisasialiitto Suomessa ry ei pidä riittävänä toimenpiteenä todistajan asemaa koskevien esitteiden nykyistä parempaa saatavuutta. Liiton mielestä tulisi perusteellisemmin miettiä, miten tietoa voitaisiin jakaa niin, että tieto saavuttaisi mahdollisimman laajasti mahdolliset todistajat. Tiedottamista voitaisiin laajentaa esimerkiksi yleisen terveydenhuollon, neuvolajärjestelmän, kansalaisjärjestöjen ja valtakunnallisten tiedotuskampanjoiden kautta.

3.2.2 Koulutus

Puolustusministeriön mielestä todistajan tukitoiminnasta tiedottaminen sopisi paremmin varusmiehille peruskoulutuskaudella sotilasoikeudenhoidosta annettavan koulutuksen yhteyteen kuin työryhmän ehdottamalla tavalla varusmiespalveluksen alussa järjestettävän yhteiskuntakoulutuksen yhteyteen.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toteaa, että meneillään olevassa poliisin peruskoulutuksen opintosuunnitelmien uudistuksessa on myös huomioitu todistajan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia asiakokonaisuuksia.

Oulun kihlakunnan poliisilaitoksen mielestä todistajantuki-toiminnasta ei ole peruskouluissa ja lukioissa tarpeellista tuoda esille muuta kuin tietoiskuna esitellä järjestely. Sama koskee varusmiespalvelusta.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta huomauttaa, että työryhmän mietinnössä on kokonaan unohdettu mahdollisuus tiedottaa todistajan asemasta siviilipalveluksen yhteydessä varusmiespalvelusta vastaavalla tavalla.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto pitää tärkeänä, että todistajan asemaa käsitellään peruskoulujen ja lukioiden lisäksi myös nuorten ammatillisessa koulutuksessa.

Suomen Asianajajaliitto on käynnistänyt oikeuskasvatusprojektin, jossa vapaaehtoiset asianajajat käyvät kouluissa kertomassa oikeudellisista asioista. Tietoa todistajien tukitoimista voidaan siis välittää myös tätä kautta.

Suomen Sovittelun Tuki ry:n mukaan ehdotuksen mukaisesti tiedottamisen parantaminen ja viranomaisten yhteistyön lisääminen edellyttää todistajien kanssa tekemisissä olevien tahojen koulutusta. Todistajan tukipalveluista tiedottaminen jo peruskoulussa ja lukiossa on perusteltua, koska mitä aikaisemmassa vaiheessa todistajan tukipalveluista tiedotetaan, sitä paremmin tieto saavuttaa ne henkilöt, joita se saattaa koskea.

Unioni Naisasialiitto Suomessa ry kiinnittää huomiota siihen, että tukihenkilöitä on myös koulutettava aikaisempaa paremmin tunnistamaan lähisuhdeväkivallan ilmenemismuotoja ja mekanismeja. Myös esimerkiksi tukihenkilön omalla sukupuolella saattaa olla huomattava merkitys lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä tapauksissa

3.3 Esitutkinnaan kulusta tiedottaminen

Sisäasiainministeriö huomauttaa, että esitutkintalaki ei edellytä tutkinnaan päättymisestä ilmoittamista todistajille, mutta asianomistajille ja tutkinnassa asianosaisina kuulleille tutkinnaan päättymisestä tulee ilmoittaa. Poliisin vakiintunut tapa on ollut ilmoittaa asiasta puhelimitse ja asianosaisen niin halutessa, on hänelle lähetetty kopio päätöksestä tai koko esitutkintapöytäkirja. Sisäasiainministeriön mukaan vastaava menettely olisi nopein ja tehokkain myös todistajille ilmoittamisessa. Suullisen ilmoituksen etuna olisi myös se, että todistajalla on mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä asiaan liittyen. Uudistus tulisi lisäämään jonkin verran poliisin työmäärää ja kustannuksia.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että jo nykyisin on tavanomaista toimittaa tieto todistajalle esitutkinnaan päättämistä tai keskeyttämistä. Ilmoitus tehdään tavallisesti suullisesti, esimerkiksi puhelimen välityksellä. Suullisen ilmoituksen toimittaminen tulisi olla lähtökohtaisesti riittävä ja kirjallista menettelyä tulisi käyttää ainoastaan silloin kun todistajaa ei muutoin tavoiteta.

Oulun kihlakunnan poliisilaitos pitää jutun käsittelyn päättämistä tiedottamista tärkeänä erityisesti pelkäävälle todistajalle.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen mielestä esitutkinnaan etenemisestä tulisi tiedottaa mietinnössä mainittujen tahojen lisäksi mm. erilaisia uhrien kanssa työskenteleville tahoille. Näissä yksiköissä ja vastaanotoilla voidaan kannustaa uhria tai muuta todistajaa viemään asiaansa oikeusprosessina eteenpäin Tukinainen epäilee, ettei esimerkiksi tietojen saamista rikosasian esitutkinnasta päättämistä voida turvata pelkästään viranomaisen sisäisillä säännöillä tai ohjeilla.

Suomen Sovittelun Tuki ry:n mukaan on merkittävä epäkohta, ettei todistaja nykyisin saa tietoa esitutkinnaan lopettamisesta tai syyttämättä jättämisestä. Mahdollisen oikeudenkäynnin odottaminen sekä epätietoisuus oikeudenkäynnin ajankohdasta voi olla asianosaisten lisäksi myös todistajalle erittäin raskasta, joten asian käsittelyn päättymisestä tiedottamisen parantaminen työryhmän ehdottamalla tavalla on todistajalle ensiarvoisen tärkeää.

Unioni Naisasialiitto Suomessa ry huomauttaa, että pelkällä lomakkeella tapahtuva tiedottaminen esitutkinnaan lopettamisesta tai syyttämättä jättämisestä ei takaa sitä, että todistaja on todella tietoinen oikeudellisesta asemastaan. Todistajalla tai asianomistajalla tulisi vähintään olla mahdollisuus käydä lomake läpi asiantuntijan kanssa.

3.4 Poliisin ja syyttäjän yhteistyö

Sisäasiainministeriö toteaa, että poliisin ja syyttäjän välistä yhteistyötä on kehitetty jatkuvasti erillisessä työryhmässä sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Työryhmässä on huomioitu myös todistajan tukemiseen liittyvät asiat. Työryhmän linjausten mukainen poliisin ja syyttäjien koulutus on aloitettu vuonna 2005.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos lausuu, että Helsingissä on kiinnitetty viime vuosien aikana erityistä huomiota poliisin ja syyttäjän väliseen yhteistyöhön. Tämän seurauksena todistajan asema tulee aikaisempaa paremmin huomioiduksi.

Oulun kihlakunnan poliisilaitoksen mielestä poliisin tulisi tehokkaasti tiedottaa syyttäjälle niistä tilanteista, joissa todistajantukitoimintaa tai -suojelua poliisin näkemyksen mukaan tultaisiin tarvittamaan.

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan todistamisolosuhteet pitäisi pyrkiä luomaan sellaisiksi, että ne tukevat todistajan muistamista ja kertomista parhaalla mahdollisella tavalla. Todistajat voisivat epätietoisissa tilanteissa tai kokiessaan pelkoa turvallisuutensa puolesta ottaa yhteyttä suoraan syyttäjään. Syyttäjällä on pääkäsittelyn lähestyessä mahdollisuus ryhtyä järjestelyihin todistajan pelon poistamiseksi ja todistamisolosuhteiden järjestämiseksi sellaisiksi, että todistaja tosiasiaa saa ja myös kokee saavansa tukea tullessaan oikeudenkäyntiin todistamaan.

3.5 Tukitoiminnan järjestäminen

Oulun kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että todistajantukitoiminta tulisi järjestää kokonaisvaltaisesti ja valtakunnallisesti. Rikosuhripäivystys olisi tässä tapauksessa luonnollinen toimija. Jatkoseuranta on kuitenkin välttämätöntä jo pelkästään tulevan resurssitarpeen arvioimiseksi.

Stakes kannattaa todistajan tukipalveluiden organisoimista Rikosuhripäivystyksen yhteyteen. Tehtävän hyvä toteuttaminen edellyttää kuitenkin myös riittäviä taloudellisia resursseja. *Stakes* pitää välttämättömänä, että resurssien lisäyksen yhteydessä huolehditaan myös siitä, että lisäresurssit ohjataan nimenomaan todistajan tukipalvelujen tuottamiseen.

Turun käräjäoikeus ehdottaa, että todistajan ja mahdollisen tukihenkilön tulisi saada asianmukainen korvaus todistajana olemisesta koko prosessin ajalta, myös esitutkinnasta eikä pelkästään oikeudenkäyntiin saapumisesta.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kannattaa työryhmän ehdotusta Rikosuhripäivystyksen todistajantukitoiminnan valtakunnallistamisesta. Tätä varten Rikosuhripäivystykselle on turvattava riittävät voimavarat.

Raha-automaattiyhdistys ei pidä mahdollisena Rikosuhripäivystyksen toiminnan merkittävää kasvattamista pelkästään raha-automaattivastuksilla. Todistajantukitoiminta sijoittuu järjestölähtöisen toiminnan ja julkiselle sektorille kuuluvan työn rajapinnalle. Työryhmä ei kuitenkaan ota kantaa siihen, mille taholle työ parhaiten kuuluu, vaikka esittää RIKU:n todistajantukitoiminnan vakinaistamista.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen pitää tärkeänä, että Rikosuhripäivystyksen toiminta olisi valtakunnallista ja takaisi näin kansalaisten tasavertaisuuden palvelujen saannissa asuinpaikasta riippumatta. Mietinnöstä ei kuitenkaan käy selkeästi ilmi, mitä palveluita valtakunnallistaminen tarkoittaisi. Toimenpide-ehdotuksista tulisi selvittää, koskeeko valtakunnallistaminen esimerkiksi puhelinpäivystystä vai kuuluuko siihen myös päivystys käräjä- ja hovioikeuksien odotustilassa.

Rikosuhripäivystys pitää mietinnössä Rikosuhripäivystykselle esitettyjä tehtäviä hyvin Rikosuhripäivystyksen tavoitteisiin, tehtävään ja palveluvalikkoon sopivina. Rikosuhripäivystyksen ja sen todistajantuki-toiminnan valtakunnallistamisen tulee tarkoittaa tukitoiminnan laajentamista niin, että todistaja voi jokaisessa käräjäoikeudessa saada henkilökohtaista tukea.

Unioni Naisasialiitto Suomessa ry:n mielestä todistajien tukitoiminnan tulee olla valtakunnallista, vakinaista ja pääosin valtiovallan järjestämää, ja toiminnalle on taattava rahoitus. Henkilökohtaisesti tapahtuvan todistajantuen sekä tukihenkilön saamiseen oikeudenkäynnin ajaksi pitäisi olla oikeus asuinpaikasta riippumatta. Perhe- ja parisuhdeväkivalta on otettava todistajien tukipalveluja suunniteltaessa huomioon omana alueenaan, eivätkä niihin liittyvät tapaukset saa jäädä ainoastaan Rikosuhripäivystyksen hoidettaviksi.

3.6 Todistajien tilat

Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto pyrkii ottamaan huomioon mietinnössä esitetyt parannusehdotukset oikeusistuinten odotustiloihin ja pelkäävien todistajien kuulemisen järjestämiseen erityisesti uusien toimitilojen suunnittelussa ja rakentamisessa. Kaikkiin vanhoihin toimitiloihin ei ole mahdollista järjestää todistajien tarvitsemia tiloja, mutta ratkaisuna tähän saattaa olla istuntopaikka-verkoston osittainen harventaminen.

Oulun kihlakunnan poliisilaitos pitää erittäin tärkeänä, että tuomioistuimiin saataisiin erilliset tilat pelkäävän todistajan kuulemista varten sekä erilliset odotustilat kaikille todistajille käräjä- ja hovioikeuksissa.

Turun käräjäoikeus pitää nykyisiä oikeustaloja ja istuntosaleja pääosin tilaratkaisuiltaan vanhanakaisina. Todistajien tarpeet tulisi ottaa huomioon uusia istuntosaleja rakennettaessa. Nykyisiin istuntosaleihin voitaisiin suunnitella ja hankkia siirrettäviä näkösuojia, joissa voisi olla toiseen suuntaan näkemisen estävä peililasi.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kannattaa ehdotusta erillisestä todistajien odotustilasta ja erillisen tilan järjestämisestä pelkäävän todistajan kuulemista varten.

Suomen Sovittelun Tuki ry pitää perusteltuna, että käräjäoikeuksiin ja hovioikeuksiin järjestettäisiin erillinen odotustila todistajille sekä istuntosaliin erillinen tila pelkäävän todistajan kuulemista varten. Tällä hetkellä oikeustalojen tilaratkaisut vaihtelevat huomattavasti ja vallitsevaa tilannetta ei voida aina pitää tyydyttävänä todistajan kannalta.

3.7 Muuta työryhmän mietinnöstä

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kannattaa ehdotusta käräjäoikeuksiin järjestettävistä yhteyshenkilöistä. MLL pitää tarpeellisena, että yhteyshenkilö järjestetään myös hovioikeuksiin, sillä todistajan voi olla vaikea ymmärtää, miksi hänen pitää mennä pitkän ajan kuluttua tapahtumasta kertomaan hovioikeuteen jo käräjäoikeudessa kertomansa asiat.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton mielestä tukitoiminnan käynnistämisen ja kehittymisen seurannan järjestäminen on tärkeää, jotta todistajantukitoimintaa voidaan edelleen kehittää ja arvioida myös tarvittavia lainsäädäntömuutoksia.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen pitäisi hyvänä, että työryhmän toimenpide-ehdotusten toteutumisen seurantaan otettaisiin kantaa.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen mielestä mietinnöstä ei käy ilmi, mikä rooli tai tehtävä ehdotetulla käräjäoikeudessa olevalla todistajantuki-yhteyshenkilöllä olisi.

Rikosuhripäivystys kannattaa todistajantuen tarpeen selvittämistä tutkimuksella, mutta sen ei pidä viivästyttää tukitoimien kehittämisprosessia. Tukitoimien kehittämistä tulee jatkaa välittömästi ja tutkimuksen tuottaman tiedon tulee mahdollisimman pian antaa lisää tietoa käytännössä jo koetun tiedon tueksi.

4 Lausuntojen keskeisiä huomioita

Valtaosa lausunnonantajista kannatti työryhmän ehdotuksia. Kaksi lausunnonantajaa toivoi konkreettisempia ehdotuksia ja täsmällisempiä suunnitelmia esimerkiksi toimenpide-ehdotusten rahoittamisesta.

Viisi lausunnonantajaa kiinnitti huomiota siihen, että mietinnössä ei riittävästi huomioida todistajaryhmiä, joiden tukeminen vaatii erityisiä toimia. Esimerkiksi lapset ja erilaisiin vähemmistöihin kuuluvat saattavat tarvita erityistä tukea. Myös asianomistajan asema poikkeaa ulkopuolisen todistajan asemasta huomattavasti. Yksi lausunnonantaja ehdottikin seksuaalirikosasioissa asianomistajana olevien aseman muuttamista siten, ettei heidän tarvitsisi olla oikeudenkäynnissä läsnä kuin välttämätön aika.

Lisäksi kaksi lausunnonantajaa huomautti, että tuen tarve riippuu myös rikostyyppistä. Esimerkiksi törkeät väkivaltarikokset tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät rikokset asettavat todistajantuelle erityisiä edellytyksiä. Yksi lausunnonantaja totesi, että poliisilla on esitutkinnan aikana parhaat mahdollisuudet arvioida todistajan tukitarvetta yksittäisessä tapauksessa.

Kahden lausunnonantajan mielestä todistajien tukeminen myös hallinto-oikeuksissa on tarpeen. Esimerkiksi lastensuojeluasioiden käsittelyssä tuen tarve vastaa yleisissä oikeusistuimissa tarvittavaa tukea. Yhdessä lausunnossa ehdotettiin, että viranomaisten tulisi aina arvioida alaikäisten todistajien tuen tarve.

Lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että todistajantuen saatavuudesta tiedotetaan entistä tehokkaammin. Useat lausunnonantajat kannattivat tiedottamista jo esitutkinnan yhteydessä tai viimeistään todistajankutsun mukana annettavalla esitteellä. Yleistä tiedottamista todistajan asemasta pidettiin myös tärkeänä. Esimerkiksi oikeuslaitoksen www-sivuilla voitaisiin tarjota tietoa todistamisesta. Samoin todistamista koskevien esitteiden saatavuutta eri viranomaisten tiloissa tulisi parantaa ja tiedottamista voitaisiin laajentaa muun muassa asianajajien, yleisen terveydenhuollon ja kansalaisjärjestöjen toiminnassa.

Muutama lausunnonantaja piti hyvänä, että todistajan asemasta kerrotaan kouluissa ja varusmiespalveluksen yhteydessä. Yksi lausunnonantaja huomautti, että myös siviilipalvelukseen tulisi liittää vastaavaa tiedotusta. Yhden lausunnonantajan mielestä samoin tulisi menetellä ammattikoulutuksessa. Yksi lausunnonantaja piti tarpeettomana esitellä todistajantukea kouluissa kovin laajasti. Kaksi lausunnonantajaa totesi, että myös todistajien kanssa toimivien kouluttamiseen tulee kiinnittää huomiota.

Esitutinnan päättymisestä todistajalle ilmoittaminen olisi muutaman lausunnonantajan mukaan parhaiten toteutettavissa suullisesti ja vasta tarvittaessa kirjallisella ilmoituksella. Yksi lausunnonantaja piti välttämättömänä, että todistajalla on mahdollisuus käydä kirjallinen ilmoitus tutkinnan päättämisestä läpi asiantuntijan kanssa. Yksi lausunnonantaja huomautti, ettei nykyinen lainsäädäntö velvoita poliisia tiedottamaan esitutkinnasta todistajalle. Yksi lausunnonantaja epäili, että pelkkä viranomaisen sisäinen ohjaus ei riitä takaamaan tiedonsaantia esitutkinnan päättymisestä. Yksi lausunnonantaja ehdotti, että esitutkinnan etenemisestä annettaisiin tieto myös todistajia tukeville tahoille.

Todistajantukitoiminnan järjestämistä Rikosuhripäivystyksen yhteyteen kannatti viisi lausunnonantajaa. Samalla toiminnan rahoitus tulisi turvata. Kaksi lausunnonantajaa katsoi, että julkisen vallan tulisi vastata todistajantukitoiminnan järjestämisestä, koska muuten toiminnan jatkuvuus ja suunnitelmallisuus kärsivät. Yksi lausunnonantaja ehdotti, että todistajan asemaa voitaisiin parantaa korvaamalla todistamisesta aiheutuneet kulut koko prosessin ajalta eikä vain oikeusistunnosta.

Viisi lausunnonantajaa kannatti erillisiä todistajien odotustiloja ja pelkäävän todistajan kuulemistiloja, mutta muutama lausunnonantaja huomautti, ettei kaikkiin nykyisiin tuomioistuinten toimitiloihin pystytä tekemään tarvittavia muutoksia. Yksi lausunnonantaja ehdotti, että nykyisiin istuntosaleihin voitaisiin hankkia siirrettäviä näkösuojia, joissa olisi toiseen suuntaan näkemisen estävä peililasi.

Muutama lausunnonantaja piti todistajantukitarpeen selvittämistä ja seuraamista tärkeänä, mutta selvittäminen ei saisi hidastaa tukitoiminnan kehittämistä.

Yksi lausunnonantaja kiinnitti huomiota siihen, että todistajantuki-yhteyshenkilöt tulisi saada käräjäoikeuksien lisäksi myös hovioikeuksiin. Yksi lausunnonantaja vaati todistajantuki-yhteyshenkilön tehtävän selventämistä.